

Nemzeti Fejlesztési Terv **MEGISMERÉssel KÖRNYEZETÜNK VÉDELMEÉRT**

Segédanyag a csemői általános iskola
felső tagozatos tanulóinak

Megismeréssel környezetünk védelméért

Segédanyag a Ladányi Mihály Általános Iskola és Alapfokú
Művészetoktatási Intézmény felső tagozatos tanulóinak.

Készült az AVOP-3.5.2.-2006-09-0708/3.02 Leader+ pályázat
támogatásával.

TARTALOMJEGYZÉK

1	Lakóhelyünk-történeti áttekintés	7
1.1	A község nevének eredete	7
1.2	Története 1952-ig	7
1.3	Története 1952 – 1989 között	9
1.4	Története 1989 után	10
1.5	Címere, zászlaja	11
2	Lakóhelyünk földrajza	11
2.1	Elhelyezkedése, területe	11
3	A tanyavilág	12
3.1	A tanya szerkezete: tartozékok	12
3.2	A tanyavilág szerepének változása	13
3.3	Határrészek, dűlő utak, utcák, elnevezései, eredetük	14
4	Növény- és állatvilága	14
4.1	A csemői határ: amiről Csemő növényvilága mesél	14
4.2	A Kubik	15
4.3	A Tőzeges	15
4.4	Állattani értékek: a fauna jellemzése	16
5	Közigazgatása, berendezkedése	17
5.1	A helyi önkormányzat és kapcsolatai	17
5.2	A község díszpolgárai	17
5.3	A község kiváló mestere	18
5.4	Oktatási intézmények	18
5.4.1	Az óvoda	18
5.4.2	Az iskola	19
5.5	Civil szervezetek	20
6	Hagyományok, szokások	20
6.1	Népviséletek	21
7	Helyi látnivalók – ajánló	21
7.1	Katolikus templom	21
7.2	Református templom	21
7.3	Tájház	22
7.4	Helytörténeti gyűjtemény	22
7.5	Ladányi ház	22
7.5.1	Ladányi Mihály	22
7.6	Orisek Ferenc tanyája és kiállító terme	23
7.7	Köztéri szobrok	23
7.8	Jawa múzeum	23
7.9	Bormúzeum	23
7.10	Permetező gyűjtemény	24
8	Egyebek	24
8.1	Vendéglátás	24
8.2	Lovaglások, gyógylovaglások	24
8.3	Ételek	24
8.4	Csemő sportja	24
8.5	Közlekedés	24

Köszöntő

Kedves Tanuló!

Mikor kezdedbe veszed e kiadványt, gondolj elődeidre: szüleidre, nagyszüleidre, őseidre! Ők már több száz évvel ezelőtt is Csemő földjén éltek, dolgoztak.

Kíváncsi lettél ugye, milyen volt itt az élet és a környezet? Oszlánczi Ferenc igazgató úr jóvoltából betekintést nyerhetsz e titokba, régi idők hangulatába.

Szeretettel ajánlom tanulmányozásra ezt az igényes munkát.

*Bartha Alajosné
polgármester*

Előszó

Csemő község fiatal, dinamikusan fejlődő település a Ceglédi Kistérségben. Nagyon sokan választották lakóhelyül ezt a homokkal borított, erdős tanyavilágot.

Amikor szóba kerül, hogy hol is élünk, legtöbbször a virágosítás jut mindenki eszébe. Ezzel a kiadvánnyal egy olyan folyamatot szeretnék elindítani, amely arra készíti az embereket, hogy megismerjék a község múltját, jelenét, földrajzát, növény- és állatvilágát.

Mindezt intézményesítve az oktatási rendszerünkbe beépítve kívánjuk megvalósítani.

Ötletünk csak úgy válhatott valóra, hogy az AVOP-3.5.2.-2006.09.0708/3.02 Leader pályázaton pénzt kaptunk rá.

Természetesen kellett a segítők is, akik szellemi termékükkel hozzájárultak a könyv létrejöttéhez.

Legtöbbet dr. Kürti György igazgató úrnak köszönhetünk, akinek írásaiból merítettünk. Kiemelem Huszár Sándor nyugalmazott jegyzőt, Nagy Lajos biológia-földrajz-mezőgazdasági ismeretek szakos pedagógust, nyugalmazott iskolaigazgatót. Segítettek még Kollár Jánosné nyugalmazott pedagógus, Szűcsné Major Györgyi pedagógus, egy-egy fejezet megírásában közreműködtek: dr. Surányi Dezső történeti-ökológus és dr. Lakos Roland jegyző. Ők voltak a legszűkebb stáb tagjai, nekik és azoknak, akiknek nevét itt nem sorolom fel, de támogatták munkánkat köszönöm a segítséget.

Igyekeztünk összefoglalni a legfontosabbakat, de már most látjuk, hogy sok minden kimaradt az összeállításunkból. Remélve, követőink feldolgozzák azokat a területeket is, amelyről itt keveset írtunk.

A „felhasználóknak” kívánom, örömmel olvasgassák e kiadványt és lépjenek tovább, keressék a megismerésből adódó lehetőségeket, hogy megőrizhessék azokat a jövő nemzedékének.

*Oszlánczi Ferenc
igazgató*

1 Lakóhelyünk-történeti áttekintés

1.1 A község nevének eredete

A község – Csemő – szó 1315-ben fordul elő írásos formában először Chemeu néven. Jelentését többen próbálták magyarázni. Visszavezetik a csemete szóra, de hallhattunk olyan elképzelést is, hogy a szüretkor használatos csömöszlő eszköz elnevezéséből származik. Más vélemények szerint a csecsemő szóból alakult ki a név. De van olyan álláspont is, hogy a területen lévő csertölgy nevéből ered Csemő neve. A szájhagyomány szerint egy török vitéz, Cseme nevét örökölte e település. Ezeket az elképzeléseket semmi sem igazolja.

Ami a legvalószínűbb, hogy a név kun-besenyő eredetű.

Annyi bizonyos, hogy a tatárjárás után a két királyi birtok közé (Cegléd és Nagykőrös) a király kunokat telepített. Ez a népcsoport akkor még nomád állattenyésztésből élt. A két város, ami akkor lényegesen kisebb volt, mint most, határában hatalmas erdőségek és legelők húzódtak. Az itt megtelepülő kunok nevezték el a határ egyes részeit a saját neveik (lehet, hogy családnevek) alapján.

A két város történelmi határában ma is használatosak olyan határnevek, amelyek nem „magyar” hangzásúak, tulajdonképpen nem jelent „semmit”. Ilyen határrészek: Hangács, Gógány, Csemő, Besnyő, Törtel, Árbóz, Ludány. Ugyanakkor vannak olyan nevek, amelyeket „magyarul” is értelmezhetünk: pl Zöldhalom, Sashalom, Hantháza, Hosszúhomok, Alsóerdő, vagy Szárazdűlő. A határnevek alapján állíthatjuk, hogy Csemő elnevezése kun-besenyő eredetű.

1.2 Története 1952-ig

Csemő község jelenlegi terület 1952-ig Cegléd déli és Nagykőrös északi határrésze volt. Kevés olyan adat van, történeti eseményről, amely csak e területhez köthető. Leginkább a két város gazdaságtörténetében van utalás a várostól távol lévő homokkal borított határrész hasznosítására, és ez egyértelműen a mai Csemő területét jelenti.

Mivel a területen nem volt egyértelműen meghatározható határjel (pl. folyó), így a két város határvonala mindig vita tárgyát képezte. Két helyet jelöl meg a határ: az egyik a Sashalom, (Gyurka domb néven ismert) másik a Hosszúhomok halma, amelyet napjainkra az észak-nyugat irányból fújó szél a terület többi részével tett egyenlővé.

A vita a határ kérdésben akkor erősödött fel, mikor a két város népességszáma jelentősen növekedett. (17.-18. század) Mind a két városnak egyre nagyobb szüksége lett a silány homoki legelőkre. A fekete földeken lévő legelőket pedig bevonták a gabonatermesztésbe. Ekkor kezdődik a közel 200 évig tartó pereskedés, vajon hol húzódik a két város határa.

Végül 1842-ben határozták meg a két város közös határát, erre utal a Határ út elnevezés is. A két város kijelölt határán futott a „csemei vasút” egy része is.

Az 1648-tól tartó perek okiratai arról tanúskodnak, hogy a török hódoltság idejében ezen a területen erdő volt. Ebbe az erdőbe jártak fát vágni a ceglédi és a nagykőrösi emberek is.

Az 1600-as évek közepén indult meg a nyílt ellenségeskedés a két város között. „Ekkor történt, hogy Ali basa hajdúkat vert fel Csemőben, és a megöltek holttestét Nagykőrösre vitte. Nagykőrös megtagadta a vérdíj kifizetését azzal az indoklással, hogy Csemő Ceglédhez tartozik. Később ez az eset bizonyos kóbor tatárokkal kapcsolatban megismétlődött. Ezekért is Cegléd fizette le a vérdíjat, a tatárokat a helyszínen eltemettette és a Csemőnek ezt a részét elnevezte „Tatártemetés”-nek. Ettől az időtől kezdve Cegléd magáénak tartotta Csemőt és a nagykőrösiek ott legelő marháit elhajtották.” /Nagy Lajos: *Amit a Kőrösi határ mesél ... 1933/*

A vita az volt, hogy pontosan hol találták meg a holttesteket és a tatárokat hol temették el. Mert ha ez biztos, akkor az ceglédi föld. A ceglédiek és a kőrösiek is a legöregebb embereket vitték tanúnak, hogy bizonyítsák igazukat. 1648-as tanúvallomások szerint – amely okleveleken megmaradt – a két város határa Sisina János kútja volt, mert ha a barom az itató kútnál Cegléd felől állott, akkor azt mondták, hogy Cegléden van, ha Kőrös felé, akkor Kőrösön van. (Jellemző, hogy a száraz területen milyen fontos lehetett egy itató kút!)

1649. február 28-án keltezett újabb vallomást Sajgó Bertalan 80 éves és Takács János 97 éves, valamint Szűcs István tette. Ők ugyan ezt vallották. Az 1700-as években újabb per kezdődött, újabb tanúvallomásokkal. Ekkor már Milusék kútja néven szerepel egy olyan objektum, amelyet mint a határjelet említenek.

Hogy pontosan mi alapján döntöttek nem tudjuk, de 1842-ben meghatározzák a két város közös határát. Ezzel az un. csemői per bevonult a két város történetébe.

A területet a 19. század elején említik újból. A homoki legelők egy részén – a túllegeltetés miatt – a talaj fellazult. Tavasszal a szabad homok vándorolni kezdett, betemetve szállásokat, legelő részeket. Erre a vármegye elhatározta, hogy a homok megkötésére a településekhez közelebbi területeken szőlőt, a távolabbi homok területeken erdőt telepítsenek. Cegléden ekkor telepítik az Ugyeri szőlőket és a távolabbi területen az Új Erdőt. Ez 454 holdat kitevő terület volt, amelynek három része: Alsó, Középső és Felső Erdő. Ma az Alsóerdő dűlő elnevezés őrzi ennek emlékét. Az Új Erdő elnevezés arra utal, hogy volt régebbi erdő az un. Csemei Erdő, amelyet már kivágtak.

A kőrösi oldalon is a távolabbi, tehát a mai Csemőhöz közeli területen is erdőt telepítettek, igaz később. A város 2350 holdon hozott létre új erdőt, amelynek egy részét a két akkori másodbíróról (Szépe Lajos és Somogyi István) nevezték el. A Szépe-erdő a mai Felsőjárás területén volt.

A nagykőrösi határrészhez tartozó Hantháza, és Erekyés vidékén – itt nem a homoktalaj a jellemző – már a 19. sz. elején megjelentek a szántóföldek, és ezzel együtt később a tanyák is. Elsősorban gabonatermesztéssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. Még ma is több tanyában megtalálható az istálló. A termények feldolgozására épültek a szélmalomok, amelyből egy a Szélmalom dűlő végén, az ezerkilencszázhetvenes években is állt. Ezek a tanyák állandó kint lakásra épültek.

A 19. század második felében a magyarországi szőlőterületeken megjelent a filoxéra (szőlő gyökérbetegsége), amely a hegyvidéki szőlők nagyobb részét megsemmisítette. Feltűnt, hogy az alföldi homokterületeken ez a betegség nem pusztította a szőlőket. Ennek oka a homoktalaj összetételében keresendő. Ezután fordult a figyelem a homoktalajok felé, és kezdték betelepíteni szőlővel az addig hitvány, értéktelen, főleg juhlegelőként használt határrészeket. Ezzel indult el Csemő újkori fejlődése, és vezetett az önálló község kialakításához.

A szőlőtelepítést nagykőrösi oldalon B. Tóth Ferenc kezdte el 1883-ban. Az egykori forrás következőképpen írja: „silány birkalegelőt vásárol a hírhedt csemői dűlőben”. Érdekes a mondat, amely utalhat a legelő gyenge minőségére és a közbiztonságra is. B. Tóth Ferenc birtoka a mai Soós-telep helyén volt. Őt tekinthetjük tehát Csemő újkori „hősének” aki hitt a szőlőtermesztés jövőjében, hogy az értéktelen homokon lehet értéket termelni. Őt többen követték.

Ceglédről 1894-től Unghváry László volt a legjelentősebb telepítő. A nagyobb birtokok – telepek – neve utal a telepítők nevére: pl. Végh, Halász, Darányi, Alexi, Kernács telep. 50-100 holdas birtokok voltak, ahová rengeteg kézi munka kellett. Szabad munkaerő volt bőven a XIX. század Magyarországon, hiszen befejeződtek a folyószabályozások és a vasútépítési nagy munkák. A két városban Cegléden és Nagykőrösön is sok szegény, nincstelen ember élt, de érkeztek távolabbi területről is szőlőhöz érő munkások is. pl. a Dunántúlról, akik azután itt telepedtek le.

1903-ban olyan nagy igény van a homok területre, hogy Cegléd felszámolja az Új Erdő területét, és azt 1100 négyszögöles pásztákba, kiosztja a ceglédi „kisembereknek”: olyanoknak, akik napszámból éltek. Ez a mai zöldhalomi számozott dűlők területe. A kiosztott földeken pár év alatt megjelentek az eredetileg nem állandó lakóhelyként szolgáló épületek, tanyák. Ma is ez a legsűrűbben lakott külterületi része Csemőnek. Az itt élők megélhetését a nagybirtokokon végzett napszámos munka jelentette, de a jövedelmet kiegészítette a tanyák körül megtermelt szőlő, bor, gyümölcs, zöldségféle és a tavasztól ősziig felnevelt két-három disznó.

A mezőgazdaság fejlődése, a terület benépesülése igényelte a vasút építését, amelyet 1908-ban a nagybirtokosok kezdeményeztek. Feladata télen a trágya kivitele, nyáron és ősszel a szőlő, gyümölcs, bor szállítása volt. Nem véletlen, hogy a vasútvonal érintette a nagybirtokokat, és részben a megállók is jelezték nevüket. (pl. Balla dűlő, Végh telep, Unghváry telep, Kupai-Kovács major) Ugyancsak a gazdaság fejlődése „kényszerítette” ki az új utak megnyitását, illetve a régi utak kővel való borítását. A két világháború között három gyümölcsfelvásárló telep, posta, több vegyesbolt és csendőroros is volt a területen.

A tanyák, amelyek jelentős része a homok területen nem az állandó kint lakásra épültek – ellentétben a kőrösi oldal Hantháza, Felsőjárás területén lévő tanyákkal –, hamar állandó lakókat kaptak, és ezek gyerekeinek iskoláztatásáról gondoskodni kellett. Az iskolák megnyitása jól mutatja a terület benépesülésének ütemét.

A szőlő és gyümölcs területe a legnagyobb kiterjedését a negyvenes évek elejére érte el. Ezt csak néhol szakította meg vizenyösebb rész, ahol legelők voltak. (Kubik dűlő, Oncsa dűlő, Majoros dűlő, Kistelek)

1.3 **Története 1952 – 1989 között**

Az önálló község kialakulásához időben vissza kell tekinteni.

1948-ban indult meg a területen a termelőszövetkezetek szervezése, amely lényeges változást hozott a terület gazdaságában, és ez kihatott a tanyák és itt élők sorsára is.

1949-ben jött létre az ún. Tanyai Tanács, amelynek feladata volt a hatalmas tanyavilágból önálló községek szervezése. Ezzel kívánták a tanyavilágot modernizálni. Ahol az évszázadok folyamán már kialakult valamilyen tanyaközpont, ott jelölték ki az új községek belterületét, és melléjük megfelelő nagyságú külterületeket csatoltak. A cél az volt, hogy a belterületet infrastrukturálisan fejlesszék, ide települjenek be az emberek, így a tanyák megszűnnének. Csemő területe volt az utolsó, ahol önálló települést hoztak létre.

1951-ben indult meg a szervezés. Eredeti elképzelés alapján olyan területet jelöltek ki Cegléd és Nagykőrös határából, ahol körülbelül 4000 ember lakik. Legsűrűbben lakott rész Zöldhalom volt, ezért az is felvetődött, hogy két település jöjjön létre: egyik a ceglédi, másik a nagykőrösi területből. A pontos határ meghúzásánál figyelembe vették a már 1951-re kialakult termelőszövetkezetek elhelyezkedését is.

1952. január 1-én hivatalosan is közzétették az önálló Csemő község megalakulását. A lakosság megközelítőleg fele-fele arányban volt ceglédi, illetve nagykőrösi. Ez év január 28-án végrehajtó bizottságot választottak, amelynek az volt a feladata, hogy a község életét irányítsa. A bizottság elnöke: ifj. Szalkai István; titkára: Botocska László; tagjai: Domány István, Habony György, Lángi András, Nagy Lajos, Oláh Istvánné, Virágh Pálné.

A belterületet a mai Gyurka domb déli oldalán jelölték ki. Ide építették a tanácsházát. Az elképzelés nem volt szerencsés a megközelíthetőség miatt. Azonnal felvetődött egy új

Régi tanácsháza, később iskola, ma lakás

kedvezőbb fekvésű központ kialakítása, amelynek megvalósítására éveket kellett várni. Az 1950-es évek végén kijelölték a új faluközpont helyét Felső-csemőben. Itt akkor már volt közút, autóbusz közlekedés, vasúti megálló, postai kirendeltség, és vegyes bolt. 1960-ban felépült a tanácsháza. A belterület igazi fejlődése azonban csak a hetvenes években indult el.

A mezőgazdasági területek közös tulajdonba kényszerítésével - a termelőszövetkezetek és az állami tangazdaság. A nagy

összefüggő földterületek kialakításával jelentősen csökkent a tanyák száma. Az itt élők egy része a nagyüzemi mezőgazdaságban vállalt munkát, vagy bejárt a városi üzemekbe dolgozni, vagy elköltözött.

1956 után 11 termelőszövetkezet működött, az összevonások miatt először számuk hétre, majd háromra csökkent, végül a rendszerváltás idején már csak egy – November 7. – maradt.

A gazdaságos működtetés céljából a hagyományos növénytermelés mellett a veszteségek csökkentése érdekében egyéb ipari tevékenységeket is folytattak pl. nyomda, láda-, rotaüzem, vasipari üzemág stb.

1.4 Története 1989 után

A rendszerváltás után a termelőszövetkezet felbomlott és helyét a kárpótlási jegyek felhasználásával kialakult kisparcellák és részarány-tulajdonok vették át. Felgyorsult a művelési ágak megváltozása, és a hagyományos szőlő- és gyümölcskultúra gyakorlatilag eltűnt. Helyét átvette a nagy területen ültetett nyár és akác, valamint jelentős parlag terület. Ezt a folyamatot erősítette a klímaváltozás, és a talajvíz jelentős süllyedése.

A tanácsrendszer helyett Csemőben is önkormányzat alakult. A korábbiaknál nemcsak közigazgatásban, de a fejlesztésekben is nagyobb önállóság következett. Így épült ki a belterület teljes infrastruktúrája. Eredményeként valamennyi belterületi telek villannyal, vízzel, gázzal, szennyvízcsatornával, kábel tv hálózattal ellátottá vált.

A vasút megszűntével, már a rendszerváltás előtt óriási változás következett be a község úthálózatában, hiszen annak nyomvonalán épült új út közvetlen kapcsolatot teremtett valamennyi szomszédos településsel.

A virágosítás hagyományai a Pest megyei Önkormányzat által meghirdetett „Kulturált települési környezet” versenyével kezdődött 1995-ben, majd a minden évben meghirdetett virágosítási versenyben folytatódott.

Évente jelentkezett lakóhelyünk a virágos település pályázatra, és 1997-ben a község kategóriában elnyerte a „Magyarország legvirágosabb faluja” címet. Ez adott jogcímet arra, hogy a „Virágos Magyarországért” mozgalom község kategóriájában Csemőt nevezze az európai versenybe, ahol községünk Magyarországot képviselte. Így nyerte el Csemő Európa harmadik legvirágosabb faluja címet, melyet Liszabonban adott át a nemzetközi zsűri elnöke. A szép kivitelű bronz tábla a községháza aulájában található.

Csemő főterének nevét a Millecentenárium évében kapta. 1996-ban Hétvezér térnek nevezte el az önkormányzat. A falu hét legidősebb, köztisztviselőjében álló polgára, és hét nyolcadikos diák hét tölgyfát ültetett. A fák ma is láthatóak. A faültetők nevét, és az eseményt réztáblán és a községháza aulájában látható tablón örökítették meg. Az is a történet részét képezi, hogy a csemői erdőkben őshonos hatalmas tölgyfákból kettőt elhelyeztek a téren, amelyből az egyik szoborként emlékeztet a régi természeti környezetre, a másik borostyánnal befuttatva (több mint 100 mázsa volt) ékesíti a főteret.

1.5 **Címere, zászlaja**

Amíg a település nem volt önálló a szomszéd városok címereit használták.

A jelenlegi címerét 1996-ban fogadta el a képviselőtestület, amelyet Nagy László Lázár ceglédi grafikus művész készített el. A címer települési és gazdaságtörténeti múltjára utal. A két felső kép egy-egy férfit ábrázol egymással szemben. Színe a két szomszéd város színéből eredeztethető. (Cegléd kék, sárga, Nagykőrös zöld, piros) Az egyik alak egy gallyat, a másik egy baltát tart kezében, jelezvén azt a történelmi múltat, amikor is a két város pereskedett egymással Csemő területéért, és a per egyik alapja a csemői erdőből való fák kivágása volt.

Alul két mező található. Az egyikben egy tanya, a másikban a szőlő motívum utal a település jellegzetességére

Zászlaja: alapszíne fehér, közepén a község címerével.

2 **Lakóhelyünk földrajza**

2.1 **Elhelyezkedése, területe**

Csemő község a Duna-Tisza közének északi részén, Pest megye déli területén, Cegléd és Nagykőrös városok között elhelyezkedő 4256 fős település. (2007. december 31)

Területe 7944 hektár, ami 79,44 km²-nek felel meg. Megközelítően egy téglalap alakú térséget jelent. Észak-dél irányú kiterjedése 11,2 km, kelet-nyugat kiterjedése 14,2 km. Természetföldrajzi meghatározás szerint az északi szélesség 47,11°, és a keleti hosszúság 19,69°-án helyezkedik el.

A Duna-Tisza közének az északi része a Pilis-Alpári homokhátság szél által összehordott, homokbuckákkal tagolt a területe. Legmagasabb pontja a tengerszint felett 144 méteres Sashalom, amelyet gyakrabban Gyurka dombnak, vagy Gyurka partnak neveznek. A legalacsonyabb pontja a Majoros dűlő vidéke, amely tengerszint felett 114 méterre van. (Viszonyításképpen ezek az adatok: Cegléd: 105 m; Kecskemét: 122 m). A területen lényegesen több homokbucka, kiemelkedés volt, mint jelenleg. A talaj felszínét – a könnyebb művelés miatt – elegyítették.

A terület nagy részét homok borítja. Ettől a Felsőjárás, Hantháza területe tér el, ahol a homok réteg olyan vékony, hogy néhol a felszínre kerül az agyag is. A község belterületén végzett fúrások mintái bizonyítják, hogy a felső, lepelhomok az, ami a

földtörténeti legújabb korban keletkezett. Ez átlagosan 10-15 méter vastag. Alatta a homok és az agyag rétegek váltakozva helyezkednek el, különböző mélységekben.

A területén jellemző az északnyugati-délkeleti irányú széljárás. Ennek megfelelően két homokvonulat alakult ki: északon a Hosszúcsemő – Zöldhalom –

Alsőerdő, illetve délen az Öregcsemő - Csemőtorok homokvonulat.

Egyik alapvető jellemzője, hogy a buckavidék kb. 200-300 méter szélességben helyezkedik el.

A kialakult buckák elhatárolódása nem egyértelmű, bár önálló alaktani formák. Ahhoz, hogy a szél képes legyen mozgatni a nagy mennyiségű üledékanyagot, száraz növényzetmentes időszaknak kellett lennie.

A futóhomok kifúvásaira (vándorlásaira)

a száraz jégmentes időszak idején került sor. A legfiatalabb 17.-19. századi homokmozgások már az emberi beavatkozás eredményei.

Amit a futóhomokról tudni kell: a harmadkori (1-2 millió év) eredetű homokfelszín anyaga jól osztályozott, uralkodóan 0,1-0,2 mm átmérőjű szemcsékből áll. A futóhomok szemecskék a felszín közelében 4-6 cm magasságig ugratva, a finomabb szemek lebegve, a durvábbak gördülve haladnak előre. Az ugratott mozgás következménye, hogy a futóhomok-szemecskék az ismétlődő ütközések során legömbölyödtek, kevésbé szilánkosak, ezek az ismérvek jó lehetőséget nyújtanak a folyóvízi homokok elkülönítése. Az uralkodó szélirányban megnyúló meredek oldalon szélbarázdák alakultak ki. A szélbarázda-garmada formaegyüttest már a század elején is lehetett tanulmányozni a Kiskunságban (Csemő). Nagyon jól megfigyelhetők voltak a nyílt homokfelszínen a homokfodrok, és a fűcsomók szélárnyékában a szélzászlók maradékformái.

A dombságok környékén az elmúlt évszázadban szőlő és gyümölcsstelepitések történtek, ezt a területet jelenleg erdő borítja, ezért az említett változások átformálták a táj arculatát.

Szomszéd települések északról keletre haladva: Mikebuda, Cegléd, Nyársapát, Nagykőrös Lajosmizse és Pusztavacs. A határvonalat 1952-ben állapították meg. Ez évszázadok alatt a két vármegye: Pest-Pilis-Solt és a Kiskun vármegye határa volt. Alsőerdő területén található buckasorok kialakulásának helye Hosszúcsemő (Ereklyés) területekre tehető, innen történt a homok vándorlása.

A dombok felszínén a szabad homokfelületeken zuzmó és moha található. A terület befűvesedésében a rozsnok, vadrozs, homoki ternye, homoki csenkesz, homoki habszegfű él. Pusztai kutyatej, homoki imola, számarkenyér, homoki cickafark, útifű, nyúlárnyék, zsúrló, ebír terjedt el. A buckák között fellelhető állatok közül az ugrópók, hangyaleső, sáska, szöcske, parlagi pityer, üregi nyúl, ugartyúk találhatók meg. A homokvonulatok között alacsony, gyakran vízjárta területek találhatók: Kisgerje, Majoros, és a Gógány csatorna területe.

3 A tanyavilág

3.1 A tanya szerkezete: tartozékok

A tanya fogalma ma is vitatott, egyértelműen nem meghatározható fogalom. Leginkább a külterületen lévő lakható épületeket fogadja el a szakirodalom tanyáknak.

A tanya történelmileg kialakult olyan települési forma, ahol a lakóházak távol vannak egymástól, és az ott lakók a mezőgazdasági termeléssel szoros kapcsolatban vannak (voltak).

Legvalószínűbb, hogy a török kiűzése után a XVIII. század elején indul meg az Alföldön a hatalmas pusztaság benépesülése, a tanya kialakulása.

Csemő esetében két nagyobb hullámban történt a tanya kialakulása. A XIX. század elején a nagykőrösi határ legtávolabbi, északi részén jelennek meg először, ahol a legelőket feltörték, és szántóföldi növénytermesztés és legeltető állattartás alakult ki. Ezeken a tanyaikon élő emberek állandó kintlakásra rendezkedtek be, erre utal a kemence megléte is, ebben tudták elkészíteni a kenyeret. A lakóépület mellett jelentős volt az istálló épülete. A termények tárolására górékat és vermeket alakítottak ki, a gémeskutak mellé itatóvályúkat állítottak.

A homokterület benépesülése, a tanya felépítése döntően a XIX. század végén és a XX. században történt. A századfordulón jöttek létre a nagy telepek, és hamar megjelennek az 5-10 holdas birtokok is, amelyeken tanya épült. Ezek mellett viszont nem voltak istállók és nem épült kemence sem. Ezek a tanyaépületek egyértelműen a szőlő és gyümölcstermelést szolgálták.

Ennek a környéknek jellemző típusa volt a borházas tanya, ahol egy hatalmas borház mellett egy szoba-konyhás lakást alakítottak ki, előtte összefüggő nyitott veranda volt. Ilyen típusú a zöldhalmi tájház. Itt általában tavasztól őszig laktak a tulajdonosok. Emellett persze un. „kapás lakások” is létrejöttek, ami lényegesen kisebb 1 szoba, konyha volt, ezekben éltek azok a családok akik a nagy szőlő birtokokon dolgoztak. A tanyavilág „fénykorát” a két világháború között élte. Az itt megtermelt termékeknek volt piaca, a szállítást nagyban elősegítette Hantháza-Cegléd vasútvonal. A nagy telepek termékeit pedig gyakran külföldön értékesítették.

3.2 A tanyavilág szerepének változása

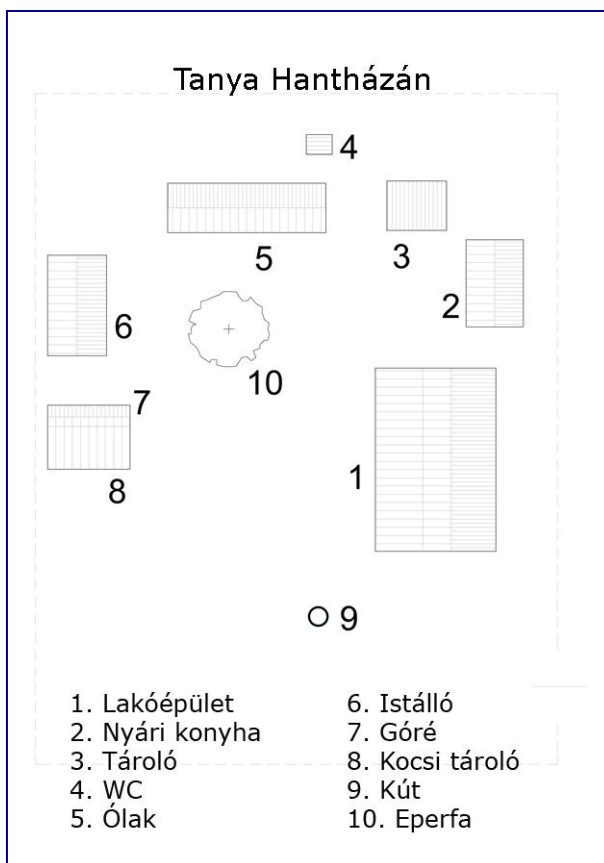
A második világháború után az ötvenes években megindul a termelőszövetkezetek szervezése. A közös gazdaságok kialakulása nem igényelt ilyen sok munkaerőt. A tanya jelentősége csökkent. A lakás funkciót megtartották, de a termőterületet lecsökkentették az engedélyezett 800 négyszögöltre, amelyből a családok nem tudtak megélni.

A hetvenes években látványosan apad a közösen és az egyénileg művelt szőlőterületek nagysága. Helyét Csemő szinte minden kerületében az erdő vette át. Ez elsősorban a gyorsan növekvő papírnárfa telepítését jelentette, amely viszont nagy mértékű talajvízszint csökkenést okozott.

Az évtizednek a második felétől kezdve megindult egy új folyamat, a külterületről egyre többen költöztek a belterületre, ugyanakkor a tanyaikat ezek a családok gyakran nem adták el, a második gazdaság színtere maradt.

A nyolcvanas évek végén indul meg az a folyamat, ami ma is tart, hogy a jobb állapotú, jobb helyzetű tanya „ideiglenes” lakót kapnak, hétvégi tanyaikká alakulnak át. Emellett olyan változás is történt, és ez ma is tart, hogy a tanya állandó lakóhelyként vásárolják meg a fővárosból, vagy más településről ideköltöző emberek.

A közlekedés, az úthálózat fejlődésével, az infrastruktúra kiépítésével (víz, villany, telefon, gáz) több tanya kapott új gazdát, akik elsősorban a lakhatási lehetőség funkciója miatt költöztek ide, mezőgazdasági termeléssel minimálisan foglalkoznak.

3.3 **Határrészek, dűlő utak, utcák, elnevezései, eredetük**

Csemő területén az önálló község kialakítása előtt is megvoltak azok a határnevek, amelyek részben a közigazgatásra pl.: Felsőjárás; vagy természeti adottságra pl.: Szárazdűlő, Hosszúhomok; a szerkezetre pl.: Hantháza; elpusztult településre pl.: Ereklés; családnévre pl.: Gógány; használatra pl.: Szénástelek, Kistelek; és határrészre pl.: Felsőcsemő, Alsócsemő, Hosszúcsemő utalnak. Hantháza határrész egyértelműen az itt kialakított (ma már nem található) gyephantból épített házakra utal. (A hantházak úgy épültek, hogy a kivágott gyepkockákat kötőanyag nélkül egymásra helyezték, melyek a súlyoknál fogva összepréselődtek és ez alkotta ház falát.)

A település külterületén ma a dűlőnevek a jellemzőek. Ezek zömmel személynevekből alakultak ki. Ilyenek: Balla dűlő, Bolcsek dűlő, Mama dűlő, Silye dűlő, Labát dűlő, Monori dűlő, Gombai dűlő stb. Vannak utak, amelyek irányokra utalnak pl.: Ceglédi út, Pesti út, Irsai út, Mikebudai út. Talajra utaló név pl.: Agyagos dűlő; létesítményre utalók pl.: Szélmalom dűlő, Iskola dűlők.

A belterület kialakítása és fejlődése megkívánta, hogy a kialakított utcák neveket kapjanak. Ezek között részben történelmi, részben irodalmi személyek pl. Szent István, Petőfi Sándor, Rákóczi Ferenc, Dózsa György, Árpád, Mészáros Lőrinc, Ady Endre; valamint növényre és évszakokra utaló nevek találhatók pl. Szőlő, Szüret, Ősz, Tél, Tavasz, Nyár.

Több érdekes elnevezés él az itt lakók nyelvében. Egyet közülük kiemelünk:

Ágyúspart (Fenyvesdomb)

Ágyúspart (Fenyves)

Alsócsemőben található természetes-mesterséges képződmény, melyet a múlt század közepén Soós László csemői szőlő-birtokos kubikoltatott össze, abban az időszakban amikor nem volt idénymunka. A dombot azzal a céllal hozatatta létre, hogy tetejére viharágyúkat telepítsen a nyári időszakban. Az ágyúkat fémhulladékkal töltötték meg, és az alacsonyan húzódnó viharfelhőkbe lőtték a kartácsot, amely szétszította a telített felhőt, ezzel megakadályozva a terület jégverését.

4 **Növény- és állatvilága**

4.1 **A csemői határ: amiről Csemő növényvilága mesél**

A korai középkorból származó írások alapján a Dolinától Cserőn át, a mai település környékéig, egészen Nagykőrösig, esetleg a kecskeméti határig egybefüggő homoki tölgyes erdők húzódtak. Évszázados kocsányos tölgyek, vadkörtefák, kőrisfák mozaikszerűen tették változatosabbá a vidéket, amelyekből ma csak néhány tanúfát láthatunk.

A kissé meszes homokon tipikus homoki tölgyesek, megfiatalodó erdők díszlettek. A szigorú erdőlegeltetési szabályok áthágása, a földesúri kapzsiság miatti túllelegeltetés azonban odavezetett, hogy a XVIII. században pusztá homokká vált a vidék.

Egy zseniális gondolat, majd a bécsi udvari elhatározás azonban nagy javulást hozott, egyben a népességmegtartást is javította a környéken. A legelők kiosztása, betelepítésük szőlővel (mesterségesen létrehozott cserjeszint), vagy a vallásalapítványi erdőtelepítés sok vonatkozásban visszafordították ugyanis a „degradációs óriáskereket”. Javult a mezoklíma, a Beckpuszta-majori részen forrás buggyant fel (Kis-Gerje), átfolyva a Tőzegezen, megváltoztatta a tájat. Bokorfüzesek, kőris szoliterek, néhol tölgyek

telepedtek meg. (A sokszor emlegetett gyöngyvirágos, árvalányhajas tölgyesek előforduló növénye a gyilkos galóca, amely sok ember halálát okozta.) A lassú tanyásodás és megélhetési lehetőségek keresése rádöbbsentette az ittlakókat, a szőlő mellett a gyümölcs az, ami biztonságot ad.

Számtalan értékes növényfajt írtunk le eddig Csemő környékén, még több lehetne, ha az erdősített területek leváltása nem olyan rövid vágási fordulóval történne. Nehezen bizonyítható, de módszeres vizsgálatok másutt már igazolták, hogy egy erdőterület felszámolása, az új erdő feljöveteleig – évi 80-130 mm csapadékmennyiség csökkenést idéz elő. Nagy kérdés, hogy a mocsári kosbor, nőszőfű, vitézkosbor, a valaha volt és újból jelentkező kornistárnics, vagy az útmenti árkokban kínlódva megmaradt szibériai nőszírom, s a keskenylevelű sás, vagy a mocsári páfrány – mind-mind védett faj – nem is szólva az értékes bokorfűzes, kőris-éger reliktum-társulások megmaradása mennyire lehetséges a XXI. században?

A szőlő-gyümölcs kultúra szinte élő múzeum. Ezerjő, Kadarka, Oportó, Kövidinka mellett nyári- és őszi almák, nyári körték, számtalan őszi- és gumibarackfajta, sárgabarackok, sokféle szilva, és hihetetlen nagyszámú meggyfa gazdaggá tette a dolgos népet. Gyümölcsfajták génbankjaként működött Cegléd-Csemő-Nyársapát-Nagykőrös határa. Első arculcsapást az agrártáj 1959/61-es tagosítással szenvedte el, a másodikat pedig 1989/92 között, egyik erőltetett tulajdonváltás sem használt Csemőnek. Igaz, Zöldhalom képe régi arcát kezdi visszanyerni.

Az igazi kiutat tájgazdálkodásilag Csemő még nem találhatta meg – makrogazdasági okok miatt – de a zárt, községi milió azonban jó irányt mutat. Még ha már nincsenek is Unghváryak, Bóni Tóth Ferencek, a „Virágos Csemő” nevet megtanulta az ország és Európa. Ehhez Kovács Zoltánok fajtateremtő tevékenysége, a község infrastruktúrájának nagy fejlesztése, fiatalpárti településpolitika és a társadalmi szépitő szándék ösztönzőleg hatott, és hat. A Tőzeges, a Kubik, a Kis-Gerje mente, a Nagyerdő-alja, valamint a sajátos kultúr és természetes vegetációs emlékek s fajok megőrzése és gazdagítása legalább annyira fontos, mint hogy a községet továbbra is lakják a tenniakaró emberek.

4.2 **A Kubik**

A település egyik legmélyebben lévő része, a lakóházak építéshez innen termelték ki az agyagot. A talajvíz összegyűlt az agyagos mélyedésben, és különleges növényi vegetáció honosodott meg. Ezek a növények védettek. A kárpótlás után a területet művelés alá vonták, az eredeti állapotot felszántással, legeltetéssel megszüntették. A különleges növényi együttes időszakonként, foltokban még fellelhető. (orchideák, kosborok stb.)

4.3 **A Tőzeges**

A laza homoktalajt az ÉNY-i uralkodó szelek gyér cserje- és gypsint miatt könnyen átformálták, a mélyedésekben, a nyirkokban vízjelző fajok települtek meg. Néhol a turjánosokban kisebb tavacsák formálódtak. Ahol meg tó lett, ott a sásos, nádas, kákás növényzet idővel elhalt s elkezdődött egy szénülési folyamat, aminek eredményeként Zöldhalomban bányászható tőzeg képződött (kb. 8-10 ezer éve). A tőzeggel együtt, a savanyú talajnedvesség a vastartalmat előbb oldotta, majd a mész folytán kicsapódott. Tehát a Duna-Tisza köze sajátságos, mégis sokszor „unalmasnak hitt” részén a történelmi népcsoportok, az aktuálisan ittlakók homokot, tőzeget, gypvasércet, valamivel távolabb pedig mocsári mészkövet is bányászhattak!

4.4 **Állattani értékek: a fauna jellemzése**

Olyan szenzációs leletek, mint a jégkorszaki medvecsontok, mamutmaradványok vagy rénszarvasok jelenlétére utaló jelek nem jellemzők Csemő környékére. A nagy lombhozamú erdőségekben a szarvasok megéltek, őzekben sem szegény e vidék, de igazán az apróvadak jelenléte volt a jellemző. Mezei és üregi nyúl, róka, menyét, nyest, pelék, számos ragadozó és énekes madárfaj megélt a csemői határban. Víz mellett – természetesen a vízimadarak is – szárcsa, géme, kócsag, tőkésréce, s minden bizonnyal a daru is megélt erre felé.

Ma már annak is örülhet az itteni ember, ha csapatostól fürjeket, foglyokat lát, vagy öreg odvas fákban fakopácsokkal, szalakótával vagy zöld küllővel találkozhat. Nagyon szorgalmas, türelmes és hidegtűrő emberek élménye mostanság, ha tűzokcsapattal találkozik január-februári lelen, amikor ezen ritka és értékes madárfajunkat élelmet keresve, akár a Bácskáiig hajtja az üres begye.

Bizonyosan fácánban leggazdagabb Csemő környéke, hiszen nevelde is van, ahová viszont nem ritkán ölyvek, karvalyak, vércsék csaphatnak le. A Tőzeges és a Kis-Gerje mente más. Hiszen igen nagy mindkettő fajgazdagsága, talán a legértékesebb a tóban a lápi póc, és kétféle gőte ugyancsak megél a vizekben. De megvan a vízben több békafaj, a bokorfűzesekben levelibékák, eddig 20-nál is több lepkefaj, 3 szitakötőfélése, 3 gyík – közülük legértékesebb a pannon zöld gyík – s a vízisikló ugyancsak gazdagítja a faunát. A tóban – a madarak jóvoltából – több halfaj ikrája kelhet ki, így csuka, naphal, keszeg is él. Vízimadarak azonban az utóbbi évtizedben alig járnak ide halért, kicsi és fáradságos halászat várna rájuk.

Az ember jelenléte az állatvilágot is átalakította.

Zöldhalom. Ott aktív tőzeglányászat folyt, számos tulok, „antik” (nem szürke, hanem valódi régi magyar) marha csontjai kerültek elő. Sokféle csiga- és néhány kagylófaj héja gyakran keveredett a tőzegbe, bizonyítva, hogy azok itt éltek, részben élnek.

A XX. század elején a Tőzegesben teknőst fogtak, majd megfőzték. A fogása varszerű eszközzel történt. A Kis-Gerjében, míg kb. 40 cm-s víz folydogált, a csikászok szívesen halásztak benne. Ma egy ilyen halászás nagyon drága passzió lenne, mivel a réti csík is védett, akárcsak a lápi póc – a bírság magas. A vízisikló ennek az érnek vizében is megél, de specialisták tájékoztatása szerint legkevésbé, 40 olyan faj is előfordulhat benne, ami a víz tisztaságának a következménye.

Ma, amikor olyan könnyen elfelejtik az elődök felfedezéseit,

érdemeit – célszerű utalni arra, a Kis-Gerje környezete és tiszta vize indokolta, hogy a Pest megyei Tanács Természet- és Vadgazdálkodási Csoportja vízvédelmi területté nyilvánítsa (1990-ben). Ma ki tud erről? – elvégre rossz időkben született a határozat.

A haszonállatok tartása, tenyésztése is jellemző. Olcsó takarmányok, szénaféleségek szűkössége miatt, nagyon kevés a szarvasmarha, de a magas ló létszám sem jellemző. Inkább sertést, baromfit, esetleg galambot tartanak a csemőiek. A nagybani baromfitartás sem divat. A pulyka és a gyöngytyúk nagyobb figyelmet érdemelhetne, mert a házkörüli káros rovarok pusztításával segíthetnek rajtunk. Vegyszer nélkül. Néhány család hobbiból vagy kereskedelmi célból is foglalkozik díszmadarakkal. Ismert papagáj, kanári stb. nevelde is a községben. Talán újra felcseperedik a Putrisarki-erdő állománya, s akkor újból lehetséges lesz számolgatni a hangyavárat, az erdei békákat és kihallgatni a fürj pitypalattyot.

5 Közigazgatása, berendezkedése

5.1 A helyi önkormányzat és kapcsolatai

A demokratikus átalakulás 1990-ben életre hívta a helyi önkormányzatokat, melyeknek feladatait, működését kötelező érvénnyel jogszabályokban határozták meg. A hétköznapiakban gyakran keverjük az önkormányzat és a polgármesteri hivatal szavak használatát. Legegyszerűbben úgy választhatjuk szét a két fogalmat, hogy a település életét meghatározó és döntéseket hozó szerv az önkormányzat képviselő-testülete, míg a döntések előkészítéséért és végrehajtásáért az önkormányzat által létrehozott szervezet a polgármesteri hivatal a felelős.

Az önkormányzat élén a polgármester áll, míg a polgármesteri hivatalt a jegyző vezeti. A polgármestert és az önkormányzati képviselőket közvetlenül a lakosság választja meg, míg a jegyzőt az önkormányzat képviselő-testülete nevezi ki és menti fel. Képviselőt, és polgármestert a nagykorú (választásra jogosult) állampolgárok 4 évente és 4 éves időtartamra, míg a jegyzőt a testület határozatlan időre választja meg. Képviselő-jelölt, illetve polgármester-jelölt az a nagykorú magyar állampolgár lehet, aki nem áll közügyektől eltiltás hatálya alatt, és megfelelő számú ajánlószelvényt gyűjt össze a választóktól. Jegyző az a nagykorú magyar állampolgár lehet, akinek szakirányú felsőfokú végzettsége van, büntetlen előéletű, vállalja a feladat ellátását, és a képviselő testület kinevezi.

Csemőben 11 képviselő és a polgármester alkotja a képviselő-testületet. A képviselők létszámát jogszabály határozza meg, minél nagyobb lélekszámú a település, annál több képviselőt választanak. Miután Csemő állandó lakosságának a száma meghaladja a 3.000 főt, így főállású polgármester választása is kötelező. Az önkormányzat általában havonta egyszer tart ülést (testületi ülés), de bármikor van lehetőség rendkívüli ülés összehívására, továbbá arra is, hogy akár telefonon szavazzanak és döntsenek a képviselők egy-egy, halasztást nem tűrő kérdésben.

A polgármesteri hivatal társadalmi életünk megkerülhetetlen alapintézménye, állampolgárként, ügyfélként, akár vállalkozóként valamennyien kapcsolatba kerülünk vele.

Azokon a településeken ahol képviselő-testület választására sor kerül, ott polgármesteri hivatal is működik. A közhiedelemmel ellentétben a polgármesteri hivatal közvetlenül nem a polgármester hivatala, hanem a képviselő-testület adminisztratív, dönté-előkészítő és végrehajtó szervezete, valamint a jegyző hatáskörébe tartozó közigazgatási ügyek intézése. De a hivatalt keresik fel az emberek, amikor panaszuk, kérdésük van, amikor házasságot kötnek, amikor segísre, tanácsra szorulnak. Éppen azért, hogy megfelelően ki lehessen szolgálni az igényeket, Csemőben a hivatalban minden nap van ügyfélfogadás, szakemberek segítik az állampolgárok tájékoztatását és a hatékony ügyintézését.

Az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk óta az önkormányzatok közötti együttgondolkodás és együttműködés egyre jobban előtérbe kerül.

Az önkormányzat kapcsolatai között kiemelt jelentőséggel bír és az állam által is ösztönzött a települések kistérségi szintű társulásainak támogatása. Ez a forma azt jelenti, hogy több, földrajzi közelségben lévő település bizonyos feladatokat közösen vállal megoldani.

Csemő község tagja a Ceglédi Többcélú Kistérségi Társulásnak, melynek során például a gyógytestnevelést, a logopédiát, és a házi segítségnyújtás feladatait is együttműködve, koordináltan, megfelelő szakmai háttérrel együtt végzi több település.

Az önkormányzatnak és a polgármesteri hivatalnak is fontos szerepe van a helyi közélet és a közhangulat alakításában. A legfontosabb feladatunk az elért eredmények megőrzése mellett mindig törekedni a folyamatos fejlődésre. Arra, hogy legyen igénye helyben minden generációnak a szebb, a jobb és az élhetőbb Csemőre.

5.2 A község díszpolgárai

Csemő „Díszpolgára” elismerő cím adományozásáról az önkormányzat 5/2000. (V. 24.) számon alkotott rendeletet.

A díszpolgár cím olyan személyeknek adható, akik a település fejlődése, gyarapítása érdekében a helyi társadalmi, gazdasági életben a község és lakossága javára sikeres

tevékenységet folytattak vagy bármilyen más módon tartósan a lakosság érdekeit önzetlenül szolgálták. Az elismerésre javasolhat minden csemői lakos, egyesület, szervezet, intézményvezető, önkormányzati képviselő, a képviselőtestület és annak bizottsága, a polgármester. A javaslatot írásban indokolással együtt kell az Önkormányzathoz benyújtani.

A cím átadására mindig a júliusi Virágünnepen kerül sor.

A KÖZSÉG DÍSZPOLGÁRAI:

2001. Dr. Kovács Zoltán
professzor, virágnemesítő

2002. Huszár Sándor
nyugalmazott jegyző, több évtizedes
közszerzői tevékenységéért

2003. Dr. Perneczky János
házi orvos, több évtizedes szakmai
tevékenységéért

2004. Kunczné Fellegi Katalin
a virágosítási mozgalomban vállalt
érdekképviseleti tevékenységéért

2005. Lassú Károlyné
védőnő, több évtizedes önzetlen és
magas szintű szakmai munkájáért

2006. Szeleczki Imre
katolikus pap, több évtizede szolgálja
Csemő népét

2008: Pólya Miklósné
nyugalmazott óvodavezető, a községért
végzett több évtizedes munkájáért

5.3 **A község kiváló mestere**

Csemő Község Önkormányzatának Képviselő-testülete 11/2006. (VII.05.) számú rendeletével döntött arról, hogy kitüntetést adományoz: a „KÖZSÉG KIVÁLÓ MESTERE” címmel.

A kitüntetés adományozásának szabályait önkormányzati rendeletben rögzítettük, mely szerint a kitüntetésre különösen az válhat érdemessé, aki kiemelkedő eredményt ért el szakmai felkészültsége alapján munkájában, kitűnik a közéletben való részvételével, a község közéletében hosszú időn át magas színvonalú munkát végzett, példaértékűen tevékenykedett saját szakmájának területén, s ezzel általános elismerést vívott ki. Az elismerésre javasolhat minden csemői lakos, egyesület, szervezet, önkormányzati képviselő, a képviselő-testület és annak bizottsága, a polgármester. A javaslatot írásban indokolással együtt kell az Önkormányzathoz benyújtani.

CSEMŐ KÖZSÉG KIVÁLÓ MESTEREI:

2006. Rózsavölgyi József
kádár mester

2008. Szunyog Károlyné
élelmiszervezető

2007. Radics Ambrus
villanyszerelő mester

5.4 **Oktatási intézmények**

5.4.1 **Az óvoda**

Csemő község területén 1976. évben létesült először óvoda, ami 2 csoporttal kezdte meg működését.

Már ekkor érezhető volt, hogy ez nem elegendő, hisz tartósan nem lehet 40 gyermekkel foglalkozni egy-egy csoportban. Így már a következő évben 3 csoportos óvodaként működött tovább.

Ahogy teltek az évek, szaporodott a község lakóinak száma, úgy bővült folyamatosan az óvoda csoportjainak száma is. Így érkeztünk el a 2005. évbe, amikor ismét felmerült az óvoda bővítésének és korszerűsítésének az igénye.

Ez meg is valósult, s 2006. november 17-én átadták a felújított, modernizált épületet. Az épület, a berendezés, a felszerelés ideális körülményt biztosít a közel 190 kisóvodásnak.

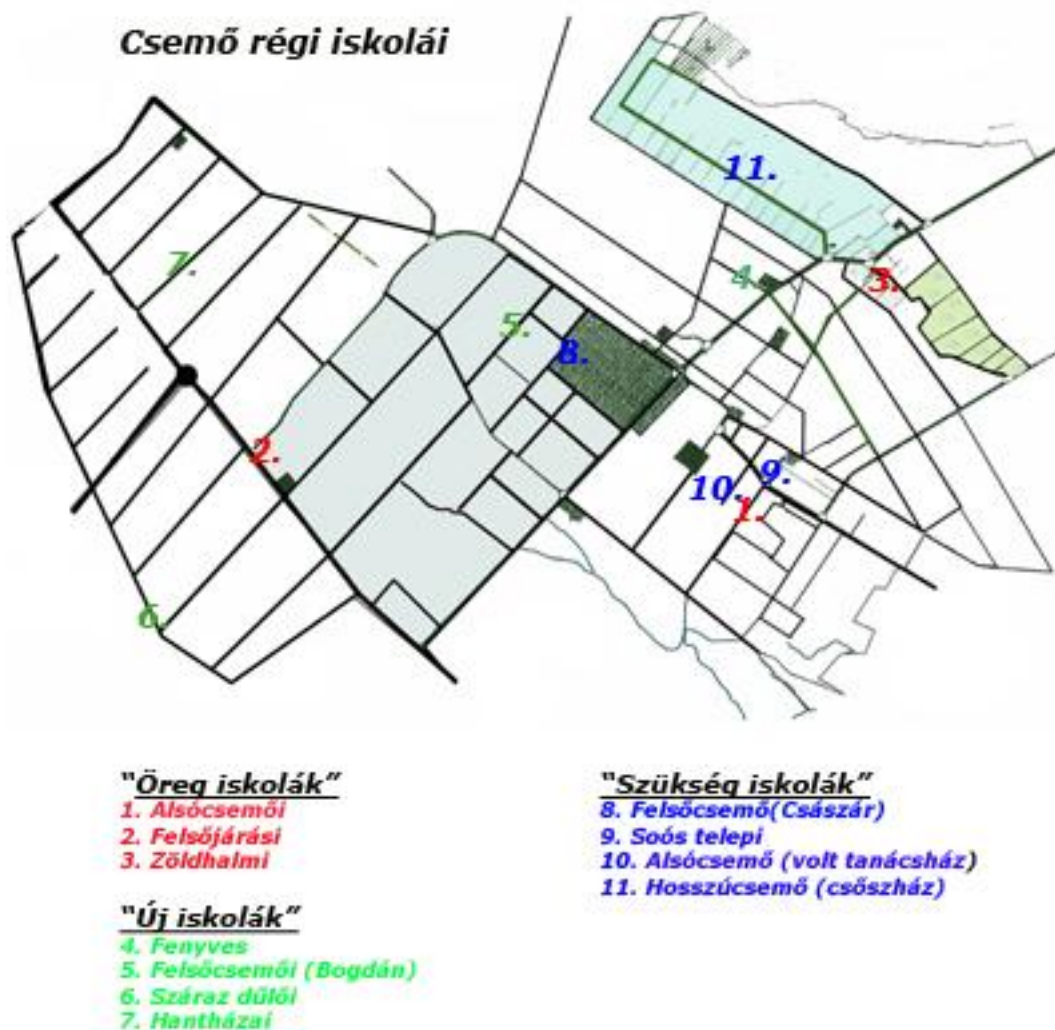
A felújítás óta az ország minden részéről érkeznek látogatók, sőt nagy plakátok hirdetik az óvodát, „akikre büszkék vagyunk” címmel.

Ennek a mottónak igyekszik az óvoda nevelőtestülete megfelelni, arra törekedve, hogy a nevelésről, a gyakorlati munkáról is így vélekedjenek az országban.

5.4.2 Az iskola

A település mai területén az 1870-es években épültek az első iskolák, ezek az ún. „öreg iskolák”, egyenként 1 nagy tanteremmel és 1 tanítói lakással rendelkeztek (Alsócsémőben, Felsőjárason, Zöldhalomban). A szőlőtelepítés úttörői felismerték, hogy a szőlő termelése, feldolgozása szakértelmet kíván, ezért anyagilag is támogatták az iskolák építését.

A következő nagyobb építkezések a Klebelsberg által meghirdetett Alföld program keretében történtek az elmúlt század közepéig. Ekkor négy új iskola épült Fenyves, Felsőcsémő, Száraz dűlő, Hantháza területén.

1948-ban, az államosítás évében valamennyi csemői pedagógust átvettek az államosított intézményekbe. Az elkövetkező években a tanulók létszámának növekedése miatt bővíteni kellett a tantermek és az iskolák számát. (Soós-telep, Felsőcsémő: Császár, Hosszúcsémő: csőszház)

1960-ban a tanácsháza épületét átadták oktatási célra, a meglévő többi intézményt bővítették, felújították. Jellemző a helyi viszonyokra, hogy a '60-as években öt központi, 11 tagiskola működött a község területén. A faluközpont kialakulása a '70-es években gyorsult fel, és ez magával hozta a központi iskola megépítését is. Átmeneti megoldásként a belterületen több épületben tanítottak: Árpád utca, könyvtár. A központi iskola megépítésével a tagiskolák fokozatosan szűntek meg, épületeiket megvásárolták, vagy lebontották.

Jelenlegi helyén 1977-ben adták át az első négy tantermet, amelyet később folyamatosan bővítettek tornateremmel, újabb tantermekkel. Ladányi Mihály nevét 1998-ban vette fel az iskola. 2007. október 27-én adták át a korszerűen felújított első szárnyat. Közel négyszáz gyermek tanul az épületben, évfolyamonként két párhuzamos

osztályban. Több mint harminc pedagógus foglalkozik a gyermekek nevelésével.

5.5 **Civil szervezetek**

Csemőben 16 bejegyzett civil szervezet működik. A civil szerveződés lényege, hogy emberek csoportjai, saját elhatározásukból, az általuk kijelölt célok elérésére szövetkeznek és dolgoznak együtt, szabadidejük terhére.

Az önkormányzat évről-évre támogatja a helyi civil

szervezeteket, a polgármesteri hivatal tavasztól ősziig szinte minden hónapban közösségi rendezvényeket szervez és rendez önállóan, valamint a helyi szervezetekkel közösen is. A rendezvények sikerét bizonyítja, hogy több ezer fő szórakozik ezeken az eseményeken, és folyamatosan bővül a más településről érkező vendégek száma is.

Csemő országos és nemzetközi hírért is jórészt a virágosításnak köszönheti, annak a mozgalomnak, melyet az önkormányzat a helyi Faluvédő és Szépítő Egyesülettel együtt szervezett, és amely megmozgatta és ösztönzi ma is a település szinte minden lakóját.

A község önkormányzata – lehetőségeihez mérten – támogatja a helyi civil szervezeteket (társadalmi szervezetek, alapítványok), amelyek tevékenységükkel eredményesen segítik az önkormányzatot feladataik ellátásában, vagy fontos, az állami és önkormányzati szervek hatás- és feladatkörébe nem tartozó társadalmi igényeket elégítenek ki.

CIVIL SZERVEZETEK:

"Csemőért" Alapítvány	Gazdakör
Csemői Gyöngyvirág Nyugdíjas Egyesület	Gyermekekért Alapítvány
Csemői Iskoláért Alapítvány	Létminimum Alatt Élők Társasága
Csemő Község Művelődéséért Alapítvány	Nagycsaládosok Egyesülete
Csemői Polgári Kör	Pacidoki Közhasznú Alapítvány
Csemői és Térségi Motorkerékpárosok Egyesülete	Polgárőrség
Faluvédő és Szépítő Egyesület	Vadásztársaság
	Virágos Csemő Sportegyesület
	Zöldhalmi Barátok Köre

6 **Hagyományok, szokások**

Annak ellenére, hogy nem volt a település önálló bizonyos hagyományok kialakultak, amelyek elsősorban a mezőgazdasági munkákhoz és családi ünnepekhez kötődtek. Ilyenek voltak a régi nagy szüreti bálók lovas felvonulással, arató bálók. Nagyon érdekesek az esküvői szokások, mert helyben templom nem volt s a mennyasszony, vőlegény és az egész násznép lovaskocsikkal, hintókkal, szekerekkel mentek a templomi esküvőre és a fényképészhez a közeli városok valamelyikébe.

A szokásokat a később alakult termelőszövetkezetek is megőrizték. Valamennyinek volt kultúrháza, ahol tánccsoporthoz, színjátszó-csoportok léptek fel. Ezekben az épületekben mozi előadások színesítették a hétvégeket. Rendszeresen előadásokat tartottak a „Szabad Föld” téli estéken a gazdálkodás fortélyairól. Az iskolák is részt vettek a hagyományok őrzésében, színjátszó-körökkel, amelyekben szülők és tanulók együtt szerepeltek. Itt folyt hétvégeken a hitélet is, de különböző felnőttképzéseket is itt valósítottak meg: szöveg, fonás.

A virágosítás mellett több más „új kori” hagyomány is kialakult. A falusi szpartakiádból és az erős emberek versenyéből egyenesen következett a „Magyarország legerősebb faluja” cím elnyerése. A községháza aulájában láthatók az elismerések.

A teljesség igénye nélkül felsoroljuk azokat a rendezvényeket, amelyeket már hagyományként kezelhetünk: a civil szervezetek báljai; március 15.-i fáklyás felvonulás és azt megelőző iskolai Pilvax kávéház; György napi virágvásár és az „Anyám tyúkja” főzőverseny; iskolai Ladányi hét; Jawa fesztivál; zöldhalmi gyereknap; templomi búcsú, falunap (az európai harmadik díj átadásának emlékére), ekkor kerül sorra a díszpolgári cím átadása; augusztus 20.-án a legvirágosabb kertek tulajdonosainak elismerése, az új diplomás fiatalok köszöntése, falu mestere cím átadása; október 23.-i koszorúzás.

Ünnepeinkre a bensőséges hangulat és a közösségi összetartozás jellemző.

Az ünnepek szép színteljesíti a nyugdíjas klub Gyöngyvirág népdalkörének szereplése, amely négyszer nyert arany minősítést. Ide tartoznak a karácsonyi hangversenyek és az Olgyay család zenei fellépései.

6.1 **Népviseletek**

Igazi népviselet a községben nem alakult ki.

7 **Helyi látnivalók – ajánló**

7.1 **Katolikus templom**

Csemő Hosszúdűlő terület részén Árpád-kori templom és sírok maradványait találták meg a régészek. Ez a terület az eldőzerolások miatt teljesen elpusztult.

A zöldhalmi katolikus kápolnát borházból alakították ki szépen felújítva, udvarán haranglábbal.

A rendszerváltás és a község rohamos fejlődése magával hozta az igényt: Csemőnek szüksége van templomra.

Kiszely Mihály ceglédi esperes sajátjának érezte az ügyet, és felvette a kapcsolatot az önkormányzattal. Az önkormányzat képviselőtestülete a falu közepén telket ajándékozott, s megindult az építés. A templom tervezője Dragonits Tamás Ybl-díjas építész.

- 1992-ben alapkövetétel Marosi Izidor püspök úr közreműködésével.
- 1993 nyarán a templom már áll, s felkerül tornyára a toronysisak.
- 1994-ben harangszentelés. A harang Gombos Miklós harangöntő műhelyében, készült.
- 1998-ban a stációképek felszentelése következett. A képeket Orisek Ferenc községünkben élő falfaragóművész készítette.
- 2000-ben templomszentelés. A szertartást Keszthelyi Ferenc püspök úr celebrálta.

A következő években padokat, sekrestye-berendezést, oltárruhákat kapott a templom.

Az oltárképet Szutor Katalin festőművész festette. A kép címe: Urunk mennybemenetele.

7.2 **Református templom**

Zöldhalomban a reformátusoknak imaháza van, de az igazi büszkeségük a községben felépített templomuk.

1990-ben az önkormányzat képviselő-testülete a református templom építéséhez is ingyen telket ajánlott fel. A templomot Ecsedi János üzemmérnök újvárosi presbiter tervezte.

A templom a falu Cegléd felőli bejáratánál épült fel 1993-ban. Az Isten háza nem méreteivel kápráztat el, hanem újszerű alakjával, diszkrét haranglábjaival vonzza a tekinteteket. A belépőt a hófehér falú helyiségben világosság, nyugalom fogadja. A bejáratnál szemközt falon foglal helyet az orgona, ami holland adomány. Központi helyen áll az egyszerű vonalú Úrasztala. Nagyon szépek a kárpitozott székek, amelyeket Ukrajnából küldtek. Az épület és berendezése költségeinek 3/4-ed része svájci és holland adományból származik.

1998 decemberétől már itt tartják vasárnap délutánonként az istentiszteletet. Csemő szórvány gyülekezet. Rendszeresen 10-15 fő vesz részt az istentiszteleteken.

7.3 Tájház

A régi tanyavilág jellegzetes épületét mutatják be az érdeklődőknek. A belső berendezése híven őrzi az itt élő emberek életét.

Ezeknek a tanyaoknak fontos tartozéka volt a kemence. A Tájház udvarán a 70 éves Vágó János újíttatta fel 1997-ben úgy, hogy nem dísz, hanem használatra való. A kemence mellé vályog tűzhelyet is épített. Először az augusztus 20-i ünnepségen krumplispogácsát sütöttek, és laska levest készítettek. A Tájház része a környékre jellemző borház, ami méretében nagyobb mint a szoba. A borházban a borkészítés eszközei, tárolóedényei találhatók, azok a tárgyak melyeket hagyományosan a borházban tartottak. A lakás bútorzata a húszas-harmincas évek stílusának megfelelő, és azoknak a lakásoknak a részei voltak amelyeket állandó lakás céljára használtak. Az udvaron egy régi prés a szőlőművelésre, a cséplőgép és Hoffer traktor, a gabonatermelésre emlékeztet.

7.4 Helytörténeti gyűjtemény

Az épületnek is történeti értéke van, mert Csemő három öreg iskolájának egyike, amely iskolai célra épült, tanító lakással és két tanteremmel. A benne található gyűjtemény Csemő község történetének tárgyi emlékeit kívánja bemutatni, kezdetektől napjainkig. A gyűjteményben található első írásos emlék a „csemői per” néven elhíresült Cegléd – Nagykőrös városok határvitájáról szóló megyeházi döntés 1865-ből.

A hely (Zöldhalom, Alsóerdő, Hosszúcsemő, Csemőtorok) az alföldi szőlőkultúra egyik legjelentősebb bázisa. A község déli része szántóföldi termelést, legeltetést, erdőgazdálkodást folytatott.

A gyűjtemény egyik oldalán az előzőekből következően a szántóföldi termelés, az állattenyésztés jellemzőbb tárgyai (pl. fagöröndös eke, borona, szekér, járom stb.) található. Míg a másik oldalon a századforduló

után a hegyvidéki filoxéra járványt követő időszakban indult szőlőtermelés eszközei (pl: prés, karóhasító, körmösvas, permetezőgép, taposóasztal, stb.) található.

A két kultúra határán folyt még hagyományosan rostnövény (kender) termelése és feldolgozása. Erre utal a gyűjteményben található feldolgozási eszközök sora. (gereben, törő, szövőszék)

A község életében nagy változást hozott a szőlőtermelés elterjedésével egyidőben kiépült kisvasút, melynek első kocsijai 1914-ben indultak.

A vasúttörténet néhány tárgyi emlékét szintén megtalálhatjuk. A község történetének leírásával több egyetemi, főiskolai szakdolgozat, doktori disszertáció is foglalkozik. Ezek mint alapidokumentumok a Polgármesteri Hivatalban fellelhetők.

7.5 Ladányi ház

A zöldhalmi Iskola dűlőben található a Ladányi-ház amely eredetileg présház volt. Itt töltötte élete utolsó éveit a költő. A házat az örökösök az önkormányzat tulajdonába adták, s ma emlékházként működik. A ház előtt emlékoszlop található.

7.5.1 Ladányi Mihály

Ladányi Mihály. 1934 Dévaványa. 1986 Csemő. József Attila-díjas költő.

Falusi iparos-paraszti családból származott. Kisújszálláson és Nagykőrösön járt gimnáziumba. Székesfehérváron érettségizett. Festő és grafikus akart lenni, de korán kezdett verseket írni, amelyek Ady Endre, József Attila, Petőfi Sándor és Sinka István hatását mutatják.

1964-től irodalmi munkásságából élt. Mindenkor kiállt a társadalom peremén élők mellett, gondosan őrizte független életformáját. A közösségi-közeleti líra megújítására törekedett. Az 1970-es évektől haláláig élt a csemői tanyájában, ahol továbbra sem vetette meg a nőket és az italt.

Verseiből a Kormorán együttes jó néhányat megzenésített a Szerelemtől szerelembe c. albumában. Ladányi emlékét a falu lakói ma is őrzik. A helyi általános iskola pedig 1998-ban felvette a nevét.

Simor András, Baranyi Ferenc, Kassai Franciska költő-művészek évente irodalmi műsorral is adóznak a tiszteletére.

7.6 **Orisek Ferenc tanyája és kiállító terme**

Jellegzetes Klebelsberg iskola, ahol Orisek Ferenc fafaragó művész magánkiállítása tekinthető meg. Az udvaron emlékoszlop hirdeti a tanyasi tanítók áldozatos munkáját.

A kiállítóteremben látható alkotások a gyermekkori élményeit, és a paraszti élet eseményeit eleveníti fel. Alakjai születési helyéhez (Pázmándhoz) kötődnek, valóságos személyek. Művészete a község egész arculatára hatással van. Munkássága elismeréseként kitüntették Király Zsiga díjjal, és a Népművészet Mestere címmel.

A település lakói fő művének a „Négy évszak” című alkotását tekintik, amelyet kiegészítenek faragott térbútorai.

A község lakóinak megrendelésére készítette el az utcanevekhez kapcsolódó szobrokat (Arany János, Árpád, Szent István, Petőfi Sándor, Rákóczi Ferenc, Várkonyi István, Zöldhalomban a Ladányi szobor).

7.7 **Köztéri szobrok**

A településen Orisek Ferenc (Négy évszak, Petőfi, Rákóczi, Árpád, Szent István, Arany, Várkonyi, Tanyasi tanítók emlékoszló, Feszület, Harangláb, Stációk, Ladányi dombormű, szobor) művein kívül több köztéri alkotás is van: Varga Gábor: Vágy; Zakar István: A víz születése (szökőkút); Kaptás Sándor: A tanyasi iskolák emlékoszló; Kiss István: Dózsa György szobor.

7.8 **Jawa múzeum**

Dr. Leitner József magán motorkerékpár gyűjteménye, amelyben a gyár által készített szinte valamennyi típus megtalálható. Ehhez kapcsolódik az évente megrendezésre kerülő Jawa fesztivál.

7.9 **Bormúzeum**

Simon Ernő magángyűjteménye Zöldhalomban, amely az alföldi borkultúrának állít emléket. A palackgyűjtemény mellett a borászati eszközöket is bemutat.

7.10 Permetező gyűjtemény

Huszár Sándor magángyűjteménye a permetezőgép történetét mutatja be, a Vermorel permetezőgéptől a Kis Bálint-féle magasnyomású háti permetezőig.

8 Egyebek

8.1 Vendéglátás

A községben sok vendéglátó hely is található, de a turisták fogadására igazán még nem rendezkedtek be.

8.2 Lovaglások, gyógylovaglások

A településen többen vásároltak nagyobb területtel rendelkező tanyákat, ahol lovak tartásával, bértartásával, lovagoltatással foglalkoznak. Külön említést érdemel a beteg gyermekek lovagoltatásával foglalkozó alapítvány tevékenysége.

8.3 Ételek

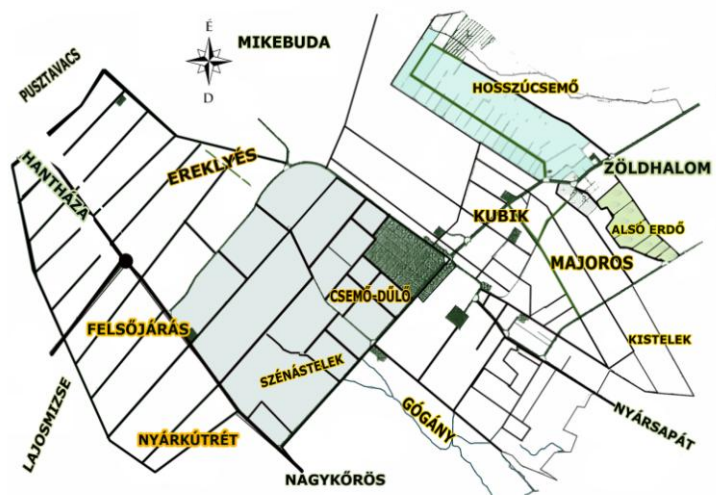
A szomszédos két város hagyományai jelennek meg az ételek elkészítésében is. Megemlítem a környék specialitásait mint például a laska tésztás készítmények, különböző pörköltféléket (tyúk, sertés, birka), változatos gomba ételeket és a fokhagymást húst.

8.4 Csemő sportja

A hagyományos sportok (atlétika, labdarúgás) mellett sokan hódolnak a napjainkban divatos sportágaknak. Ezekre a lehetőségek adottak a településen (quad, gokart, horgászat, tereplovaglás, stb)

8.5 Közlekedés

A vasút megszüntetése után is kifejezetten jónak mondható Cegléd felé az autóbuszos közlekedés. A jelentősebb dűlő utak aszfaltozásával a fő közlekedési utaktól távolabb lévő tanyák közelében is alakítottak ki megállókat.

Ajánlott irodalom:

Dr. Kürti György: Népeség és településföldrajzi változások Csemőben, 1982 (doktori disszertáció)

Kollár Jánosné: Csemő monográfia, 2000

Kollár Jánosné (Virágh Éva): Nagykőrös határának párhuzamos földrajzi nevei, 1964

Kollár Jánosné (Virágh Éva): Nagykőrös határának földrajzi nevei, 1965

Nagy Lajos: Amit a kőrösi határ mesél..., 1933

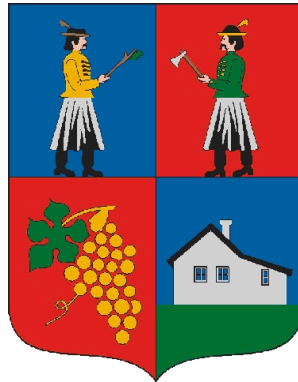
Nagy Zsuzsanna: Csemő helytörténete (pályamű), 1966

Oszlánczi Ferenc: Jubilál az iskolánk, 2007

Dr. Surányi Dezső: Éden a Duna-Tisza közti Pest megyében, 1992

www.csemo.eu

Kiadja: Ladányi Mihály Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény
2713 Csemő, Szent István út 32-34.

Készült az AVOP-3.5.2.-2006-09-0708/3.02 Leader+ pályázat támogatásával.

Felelős kiadó: Oszlanczi Ferenc
igazgató

Fotók: Bálint Attila
Oszlanczi Ferenc

Rajzok: Budai Mihály

Címlapterv: Oszlanczi Tünde

Lektorálta:
Dr. Surányi Dezső
Szegedi György

Nyomdai munkálatok:
Offset Nyomdaipai Kft.
2700 Cegléd, Malom út 12.

Készült 500 példányban.

Kereskedelmi forgalomba nem kerülhet.

Az Európai Unió által társfinanszírozott projekt

Infovonal:

06 40 638 638

nfu@meh.hu • www.nfu.hu

